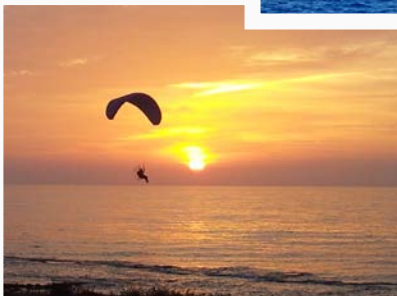
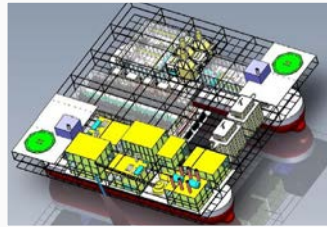

הערכה אסטרטגית ימית ל ישראל 2016/17

עורך ראשי: פרופ' שאול חורב
ערך והפיק: אהוד גונן

פרק 6: איראן – המעורבות וההשפעה הימית בים אדום ובאזורנו

יורם לקס

איראן וישראל; היבטים גאופוליטיים

הנוכחות האיראנית במעגל הראשון סביב ישראל תוגברה משמעותית עם כניסתם של כוחות איראניים ללחימה בפועל בסוריה, כתף אל כתף עם משטר אסד, רוסיה וחיזבאללה. פעילות זו, שהפכה לגלויה ואקטיבית, ושכללה אבידות וביקורת ציבורית מבית, מקנה לאיראנים מנופים רבים בסוריה כבר כיום, ומעמד מיוחד במשא ומתן על עתיד סוריה, אן, לחליפין, דרישה לפירעון ההשקעה על ידי השלטון הסורי, במידה וישרוד.

תוצאה נוספת היא המיסוד והחיזוק של ציר רוסיה, סוריה, איראן וחיזבאללה, שעשוי להניע תהליכים, גלויים וחשאיים, של העברה של ידע, של טכנולוגיות, ושל אמל"ח לאיראן. חשש נוסף הוא שחיזוק הציר הזה עלולה להאיץ העברה של אמל"ח ושל טכנולוגיות מאיראן לחיזבאללה, בחסות (גם אם חשאית) של רוסיה. לחימוש נוסף של החיזבאללה עלולות להיות השלכות חמורות מבחינת ישראל, ברמה האסטרטגית וברמה האופרטיבית כאחת.

בסיס כוחה של איראן באזורנו הוא ארגון החיזבאללה, ארגון לבנוני מקומי הממומן ומכוון על ידי 'כוח קודס' במשמרות המהפכה האיראני. לחיזבאללה יש כוח ימי עם יכולות חוף-ים גבוהות, היכולות להתחרות ביכולות שבידי מדינות ריבוניות. כוח ימי זה כולל מערך מודיעין, יכולות גילוי, בנייה של תמונת קרב, ויכולת ירי לים על מטרות ניידות ונייחות (כפי שהוכיחה מלחמת לבנון השנייה, שבמהלכה פגע חיזבאללה בספינה 'אח"י חנית' של חיל הים הישראלי). מאז התעצם חיזבאללה ובנה יכולות ימיות ואחרות נוספות. הלחימה של חיזבאללה לצד כוחות אסד ורוסיה בסוריה מקנים לו ניסיון מבצעי רב וחושפים אותו ליכולות, לטקטיקות, לאימונים ולשילוב כוחות ברמה של מדינה כמו סוריה ומעצמה כמו רוסיה.

מגמות מרכזיות

בהערכת מצב על מאפייני המעורבות הימית האיראנית הצפויה בשנת 2017, ניתן להציע הערכה של המגמות העיקריות ושל האופן שבו הן עשויות להשפיע על מאפייני המעורבות ועל עוצמתה.

הסכם הגרעין: הסכם זה מהווה את ההיבט המעצב והמרסן המרכזי בהתנהלות איראן מול המערב. מכיוון שמדובר בהסכם מדורג, המתנה את הפשרת הסנקציות המסחריות ואת קבלת ההטבות הכלכליות והצבאיות בקיומו למשך ארבע שנים לפחות, יש לצפות שאיראן תרצה לקיים את ההסכם ככתבו וכלשונו, כל עוד לא יהיה איום בביטולו מצד המערב.

תוצאות הבחירות בארה"ב: הנשיא הנבחר ומדיניות החוץ שלו מהווים 'אזור אי ודאות' משמעותי. יש להניח שאי ודאות זאת תגרום תחילה לריסון עמוק, ובהמשך תוביל לבדיקת גבולות זהירה. ההצהרות הכוחניות מחד, והבדלניות מאידך, של הנשיא הנבחה, בצירוף האיום לבטל את הסכם הגרעין, יגרמו, ככל הנראה, לשמרנות בכל הנוגע לחיכוך עם ארצות הברית, אך עשויות להביא 'להפרחת בלוני ניסוי' בזירות או בנושאים אחרים.

הבחירות לנשיאות באיראן: הבחירות הצפויות באיראן, במאי 2017, יכריעו אם תהליך הרפורמה המתון, שהניב את הסכם הגרעין עם המעצמות, יימשך או שהקו השמרני הנוקשה יחזור לשלטון. יש לזכור שמעל לנשיא ניצב 'המנהיג העליון', הקובע את המדיניות הכוללת (מאז 1989 נמצא בתפקיד זה עלי ח'אמנהאי, הידוע בקו הנוקשה שלו). יש להניח שההחלטה על עריכת הבחירות תגרום לאיראן לרצות להימנע ממהלכים שעשויים לסבך אותה, מעבר למעורבות הפיזית הנוכחית בסוריה, והמעורבות העמוקה בעיראק ובתימן. עם זאת, סביר להניח שהממשל האיראני עדיין ירצה 'להפגין שרירים', ככל הנראה בזירה הקרובה לבית, כדי להפגין תקיפות מול יריבים השמרנים מבית, שייטענו שהוא נכנע למערב¹. מסיום הבחירות ועד מעבר השלטון, אם יהיה כזה, צפויה סטגנציה מסוימת, וזאת בהנחה שהבקרה הקפדנית אחר פעילות חו"ל של 'משמרות המהפכה' תימשך.

איום משמעותי על עצם קיומו של הסכם הגרעין, או ניסיון לשנותו, בוודאי ניסיון פומבי, יגרום, קרוב לוודאי, לממשל האיראני לבצע פעולה כוחנית ובוטה, תאיים על שרידות הנשיאות הרפורמית, ותשפיע על תוצאות הבחירות.

1 Iranian Press (June 19th, 2016) Iranian Navy Heading to Aden Gulf and The Government Wants to Hide the Failure of Negotiations from People. <http://arabianpcis.org/english/iranian-press/iranian-press-19-jul-2016-iranian-navy-heading-to-aden-gulf-and-the-government-wants-to-hide-the-failure-of-negotiations-from-people>

איור 6.1 שחקנים וסמלים בהסכם הגרעין האיראני

הכוח הימי האיראני

באיראן קיימים שלושה רכיבים של כוח ימי. הראשון הוא כוח שיטור ימי שמשיתותיו פנימיות, השני הוא זרוע הים של צבא איראן, והשלישי הוא זרוע הים של 'משמרות המהפכה'.

חיל הים האיראני (The Islamic Republic of Iran Navy)

הצי האיראני היה צי מערבי בתפיסתו ובחימושו. לאורך השנים, לאור הסנקציות שהוטלו על המדינה, עברה איראן לרכש מסין, מצפון קוריאה, ומרוסיה, אבל בעיקר היא הסתמכה על ייצור עצמי של כלי שיט ושל חימוש ימי. כתוצאה מהאירועים הפנימיים והגאופוליטיים, שונתה תפיסת ההפעלה של הצי לתפיסה בעלת מאפיינים הגנטיים.² כתוצאה מכך חלו שינויים בדגשים ובתורת הלחימה, כמו תגבור משמעותי של מערך החוף-ים ושל מערך המיקוש. יחד עם זאת נשארו לצי גם משימות קלאסיות של הקרנת כוח, הפגנת נוכחות, פעילות במרחבי האוקיאנוס והים שמעבר למימי המפרץ הפרסי, ושמירה על האינטרסים הלאומיים של איראן בים הפתוח.

Iranian Navy troops continue maneuvers in Sea of Oman https://www.youtube.com/watch?v=p9q9Hx_AYz4 (Iranian Navy Drill)

הצי האיראני מורכב מסד"כ של שלוש צוללות רוסיות מיושנות מסדרת קילו, וממספר רב של צוללות בגודל בינוני וקטן מתוצרת עצמית.³ מספרן הרב של הצוללות הקטנות מאפשר יתירות, פעילות תקיפה בריכוז כוח מול כלי שיט מאיימים, וביצוע פעילות מהירה של מיקוש (בעיקר במפרץ הפרסי ובמצרי הרמוז). בנוסף, לחלק ניכר מהצוללות הקטנות יש יכולת ייעודית לנשיאה של לוחמי פשיטה לשם ביצוע של פעילות התקפית ושל לוחמה זעירה, בעיקר נגד מדינות קרובות (מדינות המפרץ הפרסי) ובמתקני תשתית בים.

צי השטח בנוי מתערובת של כלי שיט מערביים מיושנים וכלי שיט בבנייה עצמית. סדר הכוחות כולל שש פריגטות, חלקן בבנייה עצמית, שלוש קורבטות ישנות מתוצרת בריטניה והולנד, מספר רב של ספינות טילים וספינות סיור (חלקן חמושות בטילים קצרי טווח, רובם מתוצרת סין, צפון קוריאה והתעשייה המקומית).⁴ הצי האיראני מצויד גם בכלי שיט אמפיביים, בכלי נחיתה ובכלי עזר ואספקה. חלק קטן של הצי נמצא בים הכספי, אך עיקרו מפוזר בנמלים במפרץ הפרסי ולאורך חופי המדינה.

בשנים האחרונות מבצע הצי הפלגות הקרנת כוח של זוג כלי שיט, בדרך כלל כלי התקפי, ושל כלי עזר ואספקה. ההפלגות מתבצעות גם לכיוון מזרח (כולל ביקור נמל בסין), וגם מערבה, לכיוון הים האדום וסומליה (כולל מעורבות ומעקב אחר האירועים בתימן). כוח זה עוסק גם בהגנה נגד פיראטים, שהגיעה לכדי ביטוי מבצעי. מדובר בכוח עצמאי, חיצוני 'לכוח המשימה הבינלאומי'.⁵ כנמלי האספקה לפעילות זו, לכיוון מערב, שימשו לעתים נמל ג'יבוטי ונמל פורט סודאן.

הכוח עבר שלוש פעמים בתעלת סואץ. פעמיים (בשנים 2011, 2012) עבר הכוח בתעלה תוך כדי סיור באגן המזרחי של הים התיכון ועגינה בסוריה. פעם אחת נשאר הכוח באזור הפתח לתעלת סואץ ושם על עקבותיו. הפלגות אלו לוּו בהצהרות לוחמניות מטעם פיקוד הצי. הצהרות אלו ממשיכות להופיע מדי פעם בנאומים, המכריזים שבכוונתו של הצי האיראני להמשיך בפעילות רציפה בים התיכון. לאחרונה (דצמבר 2016) היו מספר הכרזות על הפלגות גם לכיוון האוקיאנוס האטלנטי.⁶

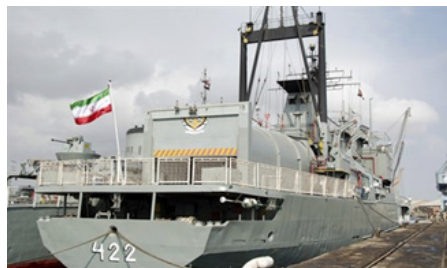
Iran building new submarine with missile-launching capability <http://theiranproject.com/blog/2015/02/18/iran-building-new-submarine-with-missile-launching-capability> 3

New warships, frigates join Iran Navy's fleet <http://theiranproject.com/blog/2014/12/01/new-warships-frigates-join-iran-navys-fleet> 4

pirate attacks on cargo ships thwarted by Iranian warships in Gulf of Aden <http://theiranproject.com/blog/2015/09/17/4-pirate-attacks-on-cargo-ships-thwarted-by-iranian-warships-in-gulf-of-aden> 5

Impact of Iran's warships' voyage to Atlantic. <http://theiranproject.com/blog/2016/12/04/impact-irans-warships-voyage-atlantic> 6

במהלך שנת 2016 עיקר פעילותו של הצי היה אימונים ותרגילים גדולים ומתוקשרים, שכללו שיתופי פעולה עם ציים זרים כמו צי הודו⁷ וצי פקיסטן⁸ והצי האיטלקי. במקביל, המשך הצי האיראני בפעילותו ארוכת הטווח בכיוון מזרח (האוקיאנוס ההודי)⁹ ולכיוון מערב (באזור סומליה ובאב אל-מנדב), והיה מעורב גם בניסיונות להעביר אמל"ח לתימן.

איור 6.2 כלי שיט של צי איראן

חיל הים של משמרות המהפכה (The Revolutionary Guards Navy)

הצי של משמרות המהפכה (להלן משה"מ) בנוי בתפיסת לוחמה אסימטרית המושתתת על מספר רב מאוד של כלי שיט קטנים, (הגדולים שבהם הם בסדר גודל של סטי"ל ובהדחק של כ-200 טון), של כלי תקיפה, ושל ספינות טורפדו. כלים אלו מצוידים במערכות לחימה מדגמים שונים, ובטילים ובטורפדו בעלי שונות טכנולוגית רבה (רובם מיוצרים באיראן על בסיס דרישה מבצעית ייעודית), וביכולות מיקוש ימי מתקדמות. בנוסף, יש לצי מערך תקיפה חוף-ים, המבוסס על טילים הממוקמים במערכי חוף קבועים או ניידים.

- India, Iran in naval drills. <http://www.marsecreview.com/2016/05/india-iran-in-naval-drills> 7
- Iran's naval fleet docks at Karachi for joint exercises ahead of 'Aman 17' <http://www.dawn.com/news/1286466> Iran's naval fleet docks at Karachi for joint exercises ahead of 'Aman 17' 8
- Navy's 42nd Flotilla Saves 7 Iranian Sailors in Indian Ocean <http://ifpnews.com/news/politics/security/2016/08/navys-42nd-flotilla-saves-7-iranian-sailors-indian-ocean> 9

עיקר משימתו של חיל הים של משמרות המהפכה הוא הגנה על המולדת במפרץ הפרסי;¹⁰ ולאורך החוף הדרומי, תוך פעילות התקפית ויזומה נגד תוקפים. הצי מאומן בטקטיקות של היטמעות, של הסוואה, של התחפשות, של נחיל,¹¹ של הרווית מטרות ואיומים מסוגים שונים בו זמנית, כמו גם בטקטיקות נוספות.

במסגרת האסימטריה, מתקיים גם רכיב של 'לוחמת-תודעה', תוך יצירה של חיכוך ואיום מתמיד, כפי שנחשף בתמרון התקיפה על דגם נושאת המטוסים האמריקנית, בהשתלטות על כלי השיט של ארה"ב, בפרסום התמונות של המלחים שנשבו,¹² ובאירועים נוספים.

קיימת חפיפה מסוימת בתחומי האחראיות המבצעית בין הצי של משמרות המהפכה והצי של חיל הים האיראני. אף על פי שמערך הפיקוד והשליטה נפרדים לחלוטין, קיים שיתוף פעולה בסיסי בין שני הציים.

'כוח קודס' של משמרות המהפכה הוא הרכיב המרכזי במעורבות הצבאית מחוץ לגבולות איראן, והוא אחראי על מעורבות ישירה בחו"ל, על חתרנות, על הברחות אמל"ח ועוד.

מתחילת 2016 עד ספטמבר 2016 הגיע מספר אירועי החיכוך במפרץ הפרסי בין כלי שיט של משה"מ ובין כלי שיט אחרים (בעיקר כלי שיט של צי ארה"ב) ל-31, וזאת לעומת 23 אירועים בכל שנת 2015.^{13 14 15}

הזרוע הימית של משה"מ עסקה בשנת 2016 ביצירת חיכוך והרתעה מול ציי המערב, ובראשן ארה"ב. בעיקר עסקה הזרוע בהעברות של אמל"ח לתימן ובהדרכות מבצעיות, שהגיעו לשיאן בירי טילי חוף-ים.

<http://www.timesofisrael.com/iranian-commander-threatens-to-close-strait-of-hormuz-to-us> 10

<http://dailycaller.com/2016/09/06/seven-iranian-attack-boats-swarm-us-navy-ship-in-the-persian-gulf> 11

US sailors divulged information during Iran capture <http://www.timesofisrael.com/us-sailors-divulged-information-during-iran-capture> 12

Iran escalates high seas harassment of US Navy <http://edition.cnn.com/2016/09/06/politics/iran-us-navy-confrontation> 13

US Navy ship fired warning shots at Iranian ship; 4 Mideast close calls this week <http://www.foxnews.com/world/2016/08/25/us-navy-ship-fired-warning-shots-at-iranian-ship-in-2nd-mideast-close-call-this-week.html> 14

U.S. Navy Says Video Shows Iranian Navy Firing Rockets Near Warships in Strait of Hormuz <http://gcaptain.com/u-s-navy-video-shows-iran-navy-fire-rockets-near-warships-in-strait-of-hormuz> 15

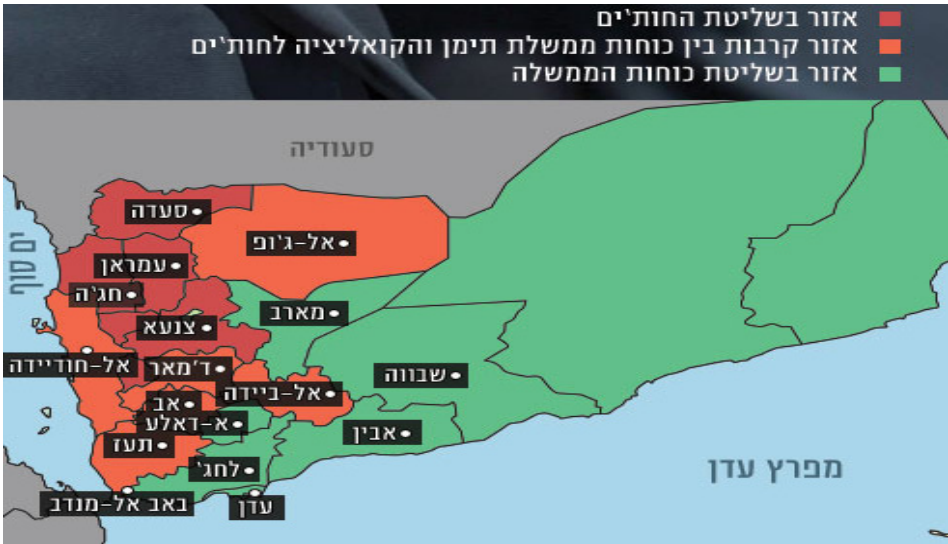
איור 6.3 כלי שיט של צי משמרות המהפכה

מעורבות ימית בתימן

בתימן קיימת יריבות היסטורית בין המיעוט השיעי יזידי לבין הרוב הסוני. יריבות זו הביאה, החל משנת 2004, לכמה סבבים של לחימה ושל דיכוי מרידות. משנת 2014 הגיעה העוינות ללחימה ממשית, הכוללת כיבוש שטחים על ידי השיעים וניסיון לבצע השתלטות מלאה על המדינה, תוך כיבוש הבירה צנעה (מה שהביא להעברת המרכז השלטוני לאזור הנשלט על ידי הסונים) וכיבוש אזור החוף, ובכללו עיר הנמל חודידה (Hudaydah).

הכוחות השיעים יזידיים, שבראשם עומדת חמולת חות' מצפון תימן (ואשר נקראים לעיתים 'חות'ים'), נתמכים מזה שנים ארוכות על ידי האיראנים באמצעות משמרות המהפכה במגוון אמצעים וצורות. עבור כוחות אלו, כיבוש עיר הנמל חודידה – הנמצאת כ-130 מייל ימי ממצר באב אל-מנדב, וכ-80 מייל ימי מאריתריאה, בעבר השני של הים האדום – פתחה צוהר לעולם החיצון.

במרץ 2015 הוקם, בתיאום עם ממשלת תימן, כוח רב לאומי שפתח במבצע 'סופה נחרצת' נגד הכוחות החות'ים. הכוח מונה עשר מדינות, כשהמובילה בהם הא ערב הסעודית, ואחריה מדינות המפרץ: קטאר, כוויית, בחריין ואיחוד האמירויות.

איור 6.4 מפת השליטה בתימן

קואליציה זו הכריזה על סגר ימי והיא מאפשרת כניסה של כלי שיט לאזור הנשלט על ידי המורדים רק לאחר בדיקת מטען.

האיראנים נכשלו כמה פעמים בניסיונותיהם להבריא אמל"ח לאזור. כוחות הקואליציה תפסו מספר פעמים כלי שיט שונים עם אמל"ח. במקביל, כלי שיט איראנים, שהצהירו בגלוי על כוונתם להעביר מטען הומניטרי למורדים, נאלצו לסוב על עקבותיהם לאחר שסירבו לבדיקת מטענם. באפריל 2015 היה ניסיון איראני להעביר שיירה מאובטחת בכלי לחימה של כלי שיט ואוניות סוחר. גם שיירה זו נאלצה לשוב לאיראן לאחר הבהרות דיפלומטיות של כמה מדינות, ובראשן ארה"ב, לגבי נכונותן למנוע את עגינת האוניות בתימן. יש להניח שחלק מהמטענים לא נתפסו והצליחו להגיע ליעדם.¹⁶

האיראנים מצדם חימשו את החות'ים ביכולות ימיות שסייעו להם להתמודד עם הסגר, כולל טילי חוף-ים (חלקם כנראה טילי C-802 בגרסה איראנית או סינית). חימוש זה הצריך לכל הפחות, מעורבות איראנית פעילה בהדרכה ובהצבה של המערכות.

איור 6.5 מפת מסלול ניסיונות הברחת אמל"ח על ידי האיראנים למורדים החות'ים (בתמונה ספינה איראנית)

במהלך אוקטובר 2016 נורו לפחות ארבעה טילים על כלי שיט צבאיים באזור שמצפון למצרי באב אל-מנדב. טיל אחד פגע בכלי שיט לתובלת כוחות של איחוד האמירויות.¹⁷ שתי התקפות על כלי שיט אמריקנים הסתיימו ללא פגיעה. בתגובה התקיפו אמריקנים בטילי שיט שלוש תחנות מכ"ם ימי בחופים שנמצאים בשליטת החות'ים. נראה שתחנות מכ"ם¹⁸ אלו, על פי הבנת האמריקנים, הביאו לאיתור מיקומם של הכוחות בים. יש להניח שאיראן היתה מעורבת, במידה כזו או אחרת, בהפעלתם. ירי טילים על כלי שיט אמריקנים, לא כל שכן הירי בפעם השנייה, שהיתה לאחר פרסום תקשורת לגבי הירי על כלי שיט של צי ארצות הברית, מהווה הסלמה משמעותית. המענה הקינטי שהתקבל הבהיר לאיראנים שהאמריקנים רואים בהם כנושאים באחריות, חלקית או בלעדית. בהמשך לתקיפה זו הודיעו האיראנים במחצית אוקטובר 2016 כי ישלחו כוח משימה לים האדום לצורך הגנה מפני פעילות פיראטית ושמירה על האינטרסים הלאומיים האיראנים. המשך תקיפה של כלי שיט מערביים עשוי לגרום לתגובה תקיפה יותר על אינטרסים איראניים במרחב.

איור 6.6 כלי שיט של צי איחוד האמירויות שנפגע על ידי טיל חוף-ים

<http://www.businessinsider.com/photos-us-navy-ship-damaged-houthi-missile-yemen-2016-10> 17

<http://www.businessinsider.com/photos-us-navy-ship-damaged-houthi-missile-yemen> 18

נוכחות של טילי חוף-ים, אשר טווח הירי שלהם מגיע עד מצר באב אל-מנדב, ואשר מכסה את כל רוחבו של הים האדום עד חופי אריתריאה, עשוי, אם יבוצע בו שימוש ראשון נגד כלי שיט מסחרי, להביא להאמרה במחירי הביטוח הימי, ועשוי לגרום לסקטור הספנות העולמית לשקול שימוש בנתיב חלופי שלא דרך תעלת סואץ. סיכון כזה יביא למעורבות גוברת של מצרים ושל מעצמות נוספות במטרה לחסל את האיום על נתיבי השיט הבינלאומיים. יתכן שזה ההסבר לכך שהירי החות'י נעשה לעבר כלי שיט צבאיים ולא מסחריים. עם זאת מן הראוי גם לציין שנתבי הסוחר התרחקו מערבה כתוצאה מהלחימה באזור זה.

המעורבות בתימן מאפשרת לאיראן להילחם ביריבתה המסורתית, ערב הסעודית, באמצעות צד שלישי (שליח – Proxy), באזור הנמצא מחוץ למפרץ הפרסי, ובכך ליצור בידול איראני מהלחימה ולהקטין את האיום לפגיעה באינטרסים משמעותיים של איראן במפרץ הפרסי. הימצאותם של טילי חוף-ים בתימן, סמוך לנמלים בערב הסעודית, מהווה הישג אסטרטגי לאיראן ומאפשר לה להפעיל לחץ על הסעודים, גם בים אדום וגם במפרץ הפרסי, תוך ניסיון לערער את השלטון הסעודי.

הנוכחות בתימן מהווה בסיס למשמרות המהפכה ומשמשת להם כמקפצה לכיוון צפון-מערב. תימן מהווה תחנת ביניים עבור אמל"ח, לצורך הפצה והברחה של יכולות מתקדמות לעזה וללבנון. בסיס על שפת הים האדום מאפשר הברחה דרך הים ופתיח אופציות הובלה יבשתיות דרך אפריקה ומצרים. תחנת ביניים זו, הגם שהיא קרובה יותר לישראל, תקשה אופרטיבית על המערך המודיעיני והמבצעי הישראלי והמערבי לסכל א המשלוחים. במידה ועצימות הסכסוך בתימן תרד כתוצאה ממשא ומתן או תפנית אחרת, יתמתן הלחץ המערבי (המודיעיני והאופרטיבי) בגזרה זו. האיראנים מצידם ינסו להגיע להסכם שימסד נמל בית איראני בתימן, בין אם באזור בשליטת החות'ים ובין אם כחלק ממו"מ לפתרון הסכסוך. תהליך כזה ישחרר נכסים, אמל"ח, וכוח אדם של משמרות המהפכה, ויאפשר גמישות הפעלה ופעילות הברחות לאזורנו.

מאמצים ימיים להברחות אמל"ח מאיראן לאזורנו

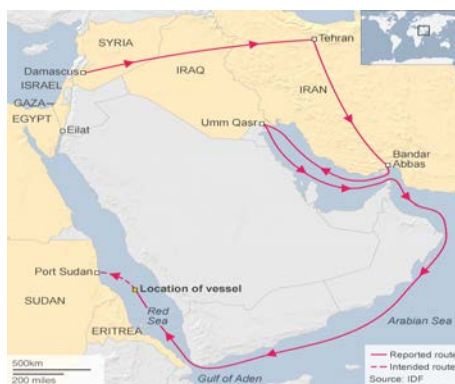
לאורך השנים עשו האיראנים, בהובלת 'כוח קודס' של משמרות המהפכה, מאמצים ניכרים להעביר אמל"ח 'לחיזבאללה' בלבנון, ולפלסטינים ברצועת עזה (הן 'לחמאס' והן 'לג'יהאד האסלאמי הפלסטיני'). החלק המכריע של האמל"ח בעשור האחרון הגיע ללבנון דרך סוריה, ולרצועת עזה דרך מצרים (יבשתית לסיני, ומשם לרצועת עזה). ההגעה של אמל"ח למצרים היתה יבשתית, דרך סודאן או דרך נמלי שיטעון מצריים, שאליהם הגיעו אמל"ח וחומרי גלם מנמלי שיטעון אחרים במזרח התיכון או באירופה.

כמה ניסיונות להעברת כמויות אמל"ח גדולות דרך הים סוכלו ונחשפו לציבור (במקרים מסוימים נעשתה החשיפה בכלי תקשורת זרים). הניסיון האחרון שסוכל התרחש במרץ 2014. הספינה 'קלוס סי' (Klos C), הפליגה לנמל פורט סודאן מאיראן דרך נמל בעיראק, בניסיון לטשטש את המעורבות האיראנית, כשהיא נושאת על סיפונה טילי קרקע-קרקע מדגם M-302. נראה שלאחר פריקת המטען בנמל פורט סודאן, האמל"ח היה אמור להגיע יבשתית לרצועת עזה.

לכידת האוניה חשפה כמה משיטות ההברחה האיראניות, הכוללות שימוש בחברות מסחריות ובאוניות תמימות שצוותיהן אינם מודעים לתכולת המכולות שעל סיפונן. בנוסף, הובהרה חלקית המעורבות של נמלי שיטעון, כולל נמלים באירופה ובמצרים (מספר פרסומים על סיכול הברחת מכולות אמל"ח בנמלי אירופה). על פי פרסומים זרים, יירט חיל האוויר וחיל הים הישראלי ניסיונות נוספים להברחת אמל"ח, ביניהם של האוניה 'פרנקופ' (Francop) בנובמבר 2009, והאוניה 'ויקטוריה' (Victorya) במרץ 2011. כמו כן נכתב בפרסומים הזרים על תקיפות של חיל האוויר וחיל הים הישראלי על כלי שיט ושיירות באזור סודאן. בנוסף, הצטבר בישראל מידע על כך כי בעבר הלא רחוק התקיים נתיב הברחה מתימן לחופי סודן ומצרים שנשען על מבריחים מקומיים בכלי שיט קטנים.

© Xinhua / Landov / Barcroft Media

איור 6.7 ניסיון הברחת אמל"ח באוניה Klos C

במהלך קיץ 2014 שינתה ממשלת סודאן את מדיניותה כלפי איראן. תחילה סגרה סודאן את מרכזי התרבות האיראנים ואחר כך התנתקה, לפחות למראית עין, מההגמוניה האיראנית והצטרפה לכוח המשימה בראשות ערב הסעודית בתימן. המשמעות של צעדים אלו מבחינת איראן היתה חסימה של יכולת השיטעון של האמל"ח בסודאן בכלל ובפורט סודאן בפרט. מאז אותם מהלכים מנסים האיראנים למסד נמל בית אחר בתימן או באריתריאה שבו יוכלו לפעול בחופשיות.

הלחימה הנמשכת בסוריה גררה בעקבותיה התערבות של המעצמות ונוכחות ימית מוגברת באזור של מספר רב של אומות בעלות אינטרסים שונים, כולל הפנייה של משאבי מודיעין רבים של הקהילה הבינלאומית. נוכחות זו הגבירה את הסיכון עבור איראן בהעברה של אמל"ח לחיזבאללה דרך נמלי הים בסוריה, והפכה פעילות זו למורכבת יותר.

במקביל, המעורבות האיראנית בלחימה לצד חיזבאללה לטובת משטר אסד, עשויה לספק לאיראנים חלופות אחרות. יש להניח שאם וכאשר הלחימה בסוריה תשכך, או תעבור לשלב המשא ומתן, איראן תשאף לקבל תמורה למאמציה. חלק מתמורה זו צפוי להיות נמל בית בסוריה, דבר שיאפשר העברה קלה יותר של אמל"ח וכוחות לחיזבאללה, ומעל לכל, נוכחות איראנית קבועה במזרח הים התיכון.

הסוגיה של יכולת איראנית לעגון ולהשתמש בנמלים במזרח הים התיכון עשויה להיות רלוונטית גם ללבנון, וזאת לאור מינוי נשיא חדש בלבנון המקובל על חיזבאללה, הגם שצפויים לחצים פנימיים וחיצוניים נגד הנשיא החדש. במקביל, הגיעו האיראנים להסכמה עם איטליה על מתן שרותי נמל לכלי השיט שלהם, וזאת לאחר ביקור נמל של הצי האיטלקי באיראן¹⁹ בספטמבר 2016.

מגמות לשנת 2017

הצי האיראני ימשיך בפעילותו ארוכת הטווח תחת הכותרת של 'לחימה בפיראטים', בעיקר לאזור קרן אפריקה, תוך הפגנת נוכחות באזור תימן ומשימות של הקרנת כוח, שיגיעו במידת האפשר, לים התיכון או לאוקיאנוס האטלנטי, כולל ביקורי נמל ותמרונים עם ציים זרים.

משמרות המהפכה, כולל הזרוע הימית, יפעלו תחת מדיניות מרסנת של הנשיאות, אם כי יש להניח שהם יגבירו את פעילות החיכוך במפרץ הפרסי כדי לספק לשלטון תמונות "אגרסיביות" למטרות פנים.

'כוח קודס' ימשיך לתמוך במורדים בתימן, כולל העברות אמל"ח בתווך הימי, תוך ניסיון לבדל ולנתק את איראן מקישור ישיר לאירועים מבצעיים.

התמיכה בתהליך בניין הכוח הימי של חיזבאללה תימשך, תחת אילוץ תקציב איראני מחד והקצאת משאבים ותשומות של חיזבאללה מאידך.

צי הסוחר של איראן, שהיה מעורב בהברחות ובמאמצים לשבור את הסנקציות הכלכליות הבינלאומיות על איראן, נמצא תחת חרם בינלאומי שהוביל למאמצים יצירתיים להפעלתו. עם הסרת הסנקציות, צפוי שהאיראנים יבנו מחדש את חברת הספנות הלאומית,²⁰ אשר תשמש רכיב בציר הלאומי והצבאי.

לאיראן יש אינטרס משמעותי במיסודם של נמלי בית מחוץ לאיראן שימשו גם לביקורי נמל רשמיים וגם כבסיס להעברות אמל"ח שיחליפו את נמל פורט סודאן. נמלים אלו עשויים להימצא בתימן או בסוריה, כחלק מההסדרים שיתבצעו לאחר שוך הלחימה במדינות אלו, או במסגרת חתימת הסדר או הסכמת המדינות המארחות, כמו איטליה, סוריה, לבנון וג'יבוטי.

תהליך ההכרה במשמעויות של הסכם הגרעין בהיבטי רכש יימשך, תוך ניסיון לשדרג ולשפץ את מערכות הלחימה, הספינות והצוללות. במקביל, יש לצפות לניסיון לרכוש רכיבים לאמצעי לחימה ולמערכות שהתעשייה האיראנית התקשתה לייצר בעצמה, כמו גם מערכות לחימה וידע מתקדמים. בשלב זה התעשייה הצבאית האיראנית, כולל מערכי הים, ימשיכו לשמור על יכולת המו"פ והייצור העצמי.

Iran's Revolutionary Guard faces problems as economy opens <http://www.japantimes.co.jp/news/2016/12/17/business/economy-business/irans-revolutionary-guard-facesproblems-economy-opens/#.WFUWmlUrLIU> 20